

POSTANOWIENIE

14 lipca 2026 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Krajewski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 14 lipca 2026 r. w Warszawie

zażalenia W.L.

na wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu

z 6 marca 2025 r., II Ca 1991/23,

w sprawie z powództwa W.L.

przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.

o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego,

**uchyla zaskarżony wyrok, pozostawiając rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu
kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 6 marca 2025 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu, po rozpoznaniu apelacji pozwanego Banku spółki akcyjnej w W., uchylił wyrok Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu z 24 kwietnia 2023 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy uznał, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy (art. 386 § 4 k.p.c.), ponieważ nie przeprowadził postępowania dowodowego w sposób wystraczający do prawidłowej i pełnej oceny zasadności zastosowania art. 58 § 1 k.c. Zdaniem Sądu drugiej instancji przyjęte ustalenia faktyczne, w szczególności co do skazania M.C. za przestępstwo oszustwa, nie pozwalają na

uznanie, że umowa pożyczki z 31 sierpnia 2015 r. jest nieważna, gdyż została podjęta w celu przestępczym. W ocenie Sądu odwoławczego Sąd Rejonowy nie rozważył, z jaką konkretnie normą prawa karnego sprzeczna była czynność cywilnoprawna powódki i pozwanego banku polegająca na zawarciu wymienionej umowy. Ponadto Sąd pierwszej instancji w swoich ustaleniach i rozważaniach w żaden sposób nie odniósł się do zarzutów podniesionych przez stronę pozwaną w odpowiedzi na pozew. Tymczasem pozwany bank kategorycznie zaprzeczył, jakoby współpracował z E. spółką akcyjną we W., w tym zaprzeczył, by podmiot ten miał prawo ustalania warunków umów pożyczek. Pozwany zarzucił również, że umowa pożyczki została zawarta przez powódkę osobiście, a nie za pośrednictwem wymienionej spółki. Dla wykazania powyższych okoliczności pozwany bank przedstawił wnioski dowodowe, które nie zostały uwzględnione przez Sąd Rejonowy. W ocenie Sądu Okręgowego dowody wskazane przez strony, tj. przesłuchanie powódki i świadków wskazanych przez pozwanego, niewątpliwie miały istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

Powódka wniosła zażalenie na wyrok Sądu Okręgowego, zarzucając mu naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie art. 386 § 4 k.p.c. przez jego zastosowanie i przyjęcie, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy oraz nie przeprowadził dowodów osobowych zawnioskowanych przez pozwanego. Stawiając powyższy zarzut, skarżąca zwróciła uwagę, że pozwany nie wnosił o przeprowadzenie dowodów ze źródeł osobowych, a przeprowadzone przez Sąd pierwszej instancji dowody są wystarczające do uwzględnienia powództwa i rozpoznania istoty sprawy. Ponadto powódka zarzuciła Sądowi drugiej instancji naruszenie art. 11 k.p.c. przez jego błędne zastosowanie i stwierdzenie, że Sąd rozpoznający tę sprawę nie jest związany prawomocnym wyrokiem skazującym, wydanym w sprawie karnej. W ocenie skarżącej Sąd nie może dokonać w sprawie innych ustaleń faktycznych, które wskazywałyby, że umowa będąca przedmiotem sporu nie została zawarta w wyniku przestępstwa dokonanego przez M.C.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie zasługiwało na uwzględnienie.

Uchylenie wyroku połączone z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji jest przewidziane w art. 386 § 2 i 4 k.p.c. Orzeczenie kasatoryjne może więc zostać wydane w razie stwierdzenia nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji, nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji oraz wtedy, gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

W niniejszej sprawie – jak wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku – u podstaw jego wydania legło stanowisko Sądu Okręgowego o nierozpoznaniu istoty sprawy przez Sąd pierwszej instancji i uznanie, że materiał dowodowy zgromadzony w postępowaniu pierwszoinstancyjnym nie pozwala na pełną i prawidłową ocenę zasadności zastosowania art. 58 § 1 k.c.

Przypomnieć zatem należy, że zażalenie na orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji (art. 394¹ § 1¹ k.p.c.) ma służyć skontrolowaniu, czy orzeczenie zostało prawidłowo oparte na jednej z wymienionych przesłanek, tj. czy powołana przez sąd przyczyna uchylenia odpowiada podstawie ustawowej. Przedmiotem badania Sądu Najwyższego jest istnienie formalnych, procesowych podstaw wydania przez sąd odwoławczy wyroku kasatoryjnego i zaniechania wydania wyroku reformatoryjnego lub oddalającego apelację.

W przypadku tego rodzaju zażalenia Sąd Najwyższy dokonuje kontroli zaskarżonego wyroku w wąskich granicach, ograniczonych do badania ewentualnego błędu sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej podstawie orzeczenia kasatoryjnego. Zatem, jeżeli wyrok został uchylony z powodu nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy, rolą Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym jest zbadanie, czy sąd odwoławczy prawidłowo rozumiał to pojęcie oraz czy jego merytoryczne stanowisko w sprawie uzasadniało taką ocenę postępowania sądu pierwszej instancji. Jeżeli wyrok został uchylony z powodu nieważności postępowania, rolą Sądu Najwyższego jest przesądzenie, czy zaprezentowana przez sąd odwoławczy ocena uzasadnia taką kwalifikację.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wtedy, gdy wydane przez sąd pierwszej instancji orzeczenie

nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź gdy sąd zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów stron z powodu bezpodstawnego przyjęcia, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (zob. wyroki SN z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22, i z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, oraz postanowienia SN: z 19 czerwca 2013 r., I CSK 156/13, OSNC-ZD 2014, nr C, poz. 57; z 25 czerwca 2015 r., V CZ 35/15; z 7 kwietnia 2016 r., II CZ 6/16, i z 28 lutego 2024 r., III CZ 7/24). Przykładem sytuacji tego rodzaju jest oddalenie powództwa z powodu błędnego uznania, że dochodzone roszczenie jest przedawnione, że zachodzi brak legitymacji procesowej którejś ze stron (postanowienie SN z 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12), jak również w razie nieprawidłowego przyjęcia istnienia prejudykatu lub nieprawidłowej oceny granic jego mocy wiążącej (postanowienie SN z 9 lutego 2017 r., III CZ 63/16), jeżeli nie zostało to poprzedzone merytorycznym rozważeniem przesłanek dochodzonego roszczenia.

Nie można jednak mówić o nierozpoznaniu istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. w sytuacji, gdy sąd pierwszej instancji zbadał podstawę faktyczną roszczenia (nawet jeśli nie w pełnym zakresie), nie przeprowadził wszystkich dowodów, wadliwie ocenił przeprowadzone dowody lub przyjął nieprawidłową ocenę prawną roszczenia. W takim przypadku nie można przyjąć, że sąd nie rozpoznał istoty sprawy. Jeżeli sąd drugiej instancji uzna, że potrzebne są dalsze ustalenia faktyczne co do danego roszczenia, przeprowadzenie kolejnych dowodów czy odmienna ocena prawna roszczenia, powinien wówczas samodzielnie podjąć działania, rozpoznając merytorycznie sprawę (zob. postanowienia SN: z 3 lutego 2017 r., II CZ 146/16; z 20 grudnia 2018 r., II CZ 79/18; z 25 stycznia 2019 r., IV CZ 82/18; z 28 lutego 2020 r., I CZ 5/20, i z 26 stycznia 2024 r., III CZ 434/22). Mówiąc inaczej, niewyjaśnienie okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy nie jest równoznaczne z nierozpoznaniem jej istoty (postanowienia SN z 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12, i z 7 marca 2013 r., II CZ 193/12).

W niniejszej sprawie nie można przyjąć, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy. Sąd Rejonowy ustalił i przedstawił w uzasadnieniu wyroku stan faktyczny sprawy, a także wskazał, które z dowodów stały się podstawą jego

ustaleń. Sąd pierwszej instancji dokonał również oceny prawnej żądania zgłoszonego przez powódkę. W postępowaniu pierwszoinstancyjnym – jak trafnie dostrzegł Sąd odwoławczy – nie przeprowadzono natomiast dowodów z zeznań powódki oraz wskazanych w odpowiedzi na pozew świadków. Co więcej, Sąd Rejonowy nie wydał również stosownego postanowienia o pominięciu ww. dowodów (art. 235² k.p.c.). Nie ulega jednak wątpliwości Sądu Najwyższego, że w niniejszej sprawie nie zachodzi konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, zaś w systemie apelacji pełnej – przy częściowym przeprowadzeniu postępowania dowodowego przez sąd pierwszej instancji – dopuszczalne jest skorygowanie uchybień w zakresie przebiegu i wyników postępowania dowodowego przez sąd odwoławczy. Wszelkie bowiem inne wady rozstrzygnięcia – poza „niezałatwieniem przedmiotu sporu” – dotyczące zarówno naruszeń prawa materialnego, jak i przepisów postępowania (z wyłączeniem nieważności postępowania i nieprzeprowadzenia postępowania dowodowego w całości) – powinny być w systemie apelacji pełnej załatwiane bezpośrednio w postępowaniu apelacyjnym.

Drugi z podniesionych przez skarżącą zarzutów nie poddaje się ocenie w ramach niniejszego zażalenia, gdyż nie dotyczy przesłanek uchylenia przez sąd odwoławczy orzeczenia sądu pierwszej instancji. Jedynie dodatkowo należy zatem wskazać, że art. 11 k.p.c. powinien być interpretowany w sposób ścisły, tak aby nie doprowadzić do rozszerzenia zakresu okoliczności, którymi sąd cywilny jest związany. Charakter wiążący mają wyłącznie ustalenia zawarte w wyroku skazującym „co do popełnienia przestępstwa”, tj. okoliczności składające się na stan faktyczny przestępstwa, mające znaczenie dla ustalenia jego znamion, dotyczące osoby sprawcy, przedmiotu przestępstwa, czynu przypisanego oskarżonemu, okoliczności czasu i miejsca popełnienia przestępstwa. Inne zawarte w wyroku ustalenia, niedotyczące popełnienia przestępstw, a tylko pozostające z nim w związku nie są wiążące dla sądu cywilnego, który może poczynić w tym zakresie własne ustalenia.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zd. 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego należało pozostawić w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie na podstawie art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c.

(E.M.)

[a.ł]